जून 2002 Rs. 10/-

चांदोबा

वसुधा

Sponsored by
National Foundation for India

१६ पानी खास पुरवणीसह

Fullscreen 127 6 / 80

HERO CYCLES

अभिनंदन!

ऑक्टोबर २००१ पासून मार्च २००२ पर्यंतच्या १ते ६ हिरो-प्रश्नावलींत विजयी झालेल्या तरुण वीरांचे 'चांदोबा' तर्फे हार्दिक अभिनंदन! या सर्व विजेत्यांना एक हिरो सायकल बक्षीस मिळणार आहे. त्यांची नांवे:

ऑक्टोबर २००१
व्ही. कौसल्या, नागपूर
एस्.आर. राहुल, बंगलोर
नारायण देव, भद्राजुन, राजस्थान

नोव्हेंबर २००१
डी. वृंदा, विशाखापट्टणम्,
नेहा सिंहा, उदयपूर कोर्ट, त्रिपुरा
प्रणित प्रकाश मंत्री, अमरावती

डिसेंबर २००१
विरल के. दवे, दमनगर, अमरेली जि.
पी.व्ही. राघवेंद्रन, होसूर
पार्थ के. पंड्या, वडोदरा

जानेवारी २००२
एस्.दीपक कुमार, विशाखापट्टणम्
एल्. भावना, तिरुपती
बी.एस्. यशोदा, बंगलोर

फेब्रुवारी २००२
के. श्रीराम, कोलकाता
शंख बॅनर्जी, नरोत्तम नगर, अरुणाचल प्रदेश

मार्च २००२
सोनम नागर, उज्जैन
जे. जयप्रकाश, चेन्नई
एम्. विद्याधरी, हैद्राबाद

शाबास!

ओ टि डि सि कोडीं १ ते ७ यांतील विजेत्यांनो, शाबास !

सप्टेंबर २००१ ते मार्च २००२ पर्यंत ओरिया टूरिझम डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशनच्या १ ते ७ प्रश्नावलींच्या विजेत्यांचे चांदोबा सहर्ष अभिनंदन करीत आहे. खालील विजेत्यांना कोणत्याही OTDC पतनिवासमधें ३ दिवस व २ रात्रींचे वास्तव्य बक्षीसादाखल मिळेल. ही सवलत कुटुंबातल्या जास्तींत जास्त चार जणांना मिळूं शकेल.

सप्टेंबर २००१
परीक्षित पराग गोखले, विरार (पश्चिम)

ऑक्टोबर २००१
अनिल अजिताव, भुवनेश्वर

नोव्हेंबर - २००१
देवी प्रसाद नंदा, जाजोपूर

जानेवारी २००२
[illegible]

फेब्रुवारी २००२
के. अविनाश, विशाखापट्टणम

मार्च २००२
आर्य विभासकुमार, जयपूर

डिसेंबर २००१
सोमेश मिश्रा, चिदंबरम

सर्वांचे, मन:पूर्वक अभिनंदन

माया सरोवर

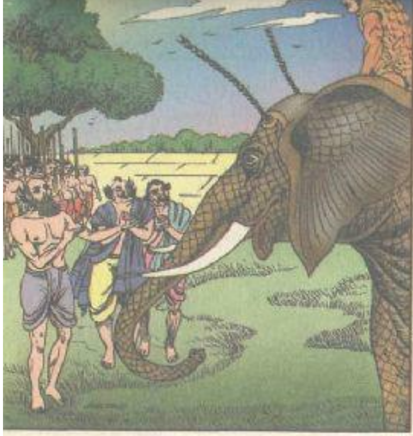
4

(वडाच्या विशाल वृक्षानजीक सिद्धसाधकाला एक जुना तालपत्राचा ग्रंथ मिळाला. परंतु राजपुत्र व राजकन्येबद्दल कांहीही समजले नाही. ते जवळच्याच अरण्याच्या दिशेने निघाले. त्यावेळीं त्या प्रदेशांतल्या गांवकऱ्यांनी एक विकृत आकाराचा प्राणी आपल्या ज्वारीच्या शेतांच्या दिशेने जाताना पाहिला, तो हत्तीवर बसला होता आणि हत्तीने त्यांच्यावर चाल करावी म्हणून त्याला टोंचत होता.)

आपल्या दिशेने येत असलेला हत्ती आणि त्याच्यावर बसलेला मगरीच्या आकाराचा प्राणी पाहून गांवकरी भिऊन थरथर कांपायला लागले. तेवढ्यांत त्या विकृत आकारवाल्याने हत्तीला त्यांच्याजवळ आणले, व तो किंचाळत ओरडूं लागला, "मला घाबरून जो पळेल, त्याच्याखेरीज मी कुणालाही कांहीही त्रास देणार नाही." त्याचे बोलणें ऐकून गांवकऱ्यांच्या जिवांत जीव आला. त्याचा आकार कसा का असेना, तो शेवटी माणूसच आहे हे समजल्यावर ते जरा सांवरले.

स्तब्ध उभे राहिलेल्या गांवकऱ्यांना उद्देशून तो विकृत आकारवाला म्हणाला, "तुमचा मुख्य कोण आहे? तो मचाणावर मुलगा होता, तो तुमच्याच गांवातला आहे ना? मी त्याला सांगितलं होतं कीं. माझ्यासाठीं जेवण आण आणि येताना बरोबर एका बैलालाही घेऊन ये! पण तुमच्या लाठ्या आणि तलवारी पाहून असं वाटतंय कीं तुम्ही मला मारण्यासाठीं इथें आला आहात!"

गांवकऱ्यांना वाटलं कीं विकृत आकाराचा असला तरी हा शेवटी आहे एक आपल्यासारखाच माणूस! मुख्य गांवकऱ्याने हात जोडून त्याला प्रणाम केला व म्हटले, "आम्हाला क्षमा करावी. मचाणावरच्या मुलाने आपल्याविषयीं आम्हाला सारे कांही सांगितले. पण त्याने तर अजब हत्ती

आणि अद्भुत माणूस असे वर्णन केल्यामुळें आमचा गैरसमज झाला. आम्हाला वाटलं कीं हत्तींचा कळपच आमची ज्वारीची शेतें उध्वस्त करायला शेतांत घुसला आहे.''

हत्तीवर बसलेल्या त्या मगरीच्यासारख्या विकृत आकारवाल्याने रागाने म्हटले, ''अरे अे मुख्या, जे बोलायचं ते सोडून इतर वटवट कशाला करतो आहेस? सांग, माझ्यासाठीं तुम्ही भोजन आणि एक वैद्य आणला आहेत कीं नाही?''

त्याच्या नाराज स्वरामुळें घाबरलेला मुख्य एक पाऊल मागे सरला आणि म्हणाला, ''पण महाराज, आपल्यासाठीं तर माझ्या घरीं आत्ता जेवण बनवलं जातं आहे. आता राहिली वैद्याची गोष्ट! आम्ही एकच नव्हे, तर दोनदोन वैद्य घेऊन आलो आहोत.''

त्या मगरीच्या आकारवाल्याने आपल्या पोटांत टोंचणारी तलवार पुन्हां एकदा चांचपून पाहिली. नंतर तो हळूंहळूं कण्हत म्हणाला, ''तो वैद्य आहे तरी कुठे?''

गांवाचा प्रमुख हुशार होता आणि धूर्तदेखील; हातांतला सोटा वर उचलून त्याने गांवकऱ्यांना विचारलं, ''आपले चरकाचारी कुठे आहेत? वीर कुठे नाहीसा झालाय?''

चरकाचारी आणि वीर भीतीने तिथून निसटायच्या तयारींत होते. मुख्याने त्यांना पकडलं आणि त्यांना हाताने ओढत पुढे आणीत तो म्हणाला, ''पण महाराज, हे दोघेही आमच्या गांवातले वैद्य आहेत. दोघेही वैद्यकींत निष्णात आहेत. त्यांचं निदान अचूक असतं.''

दुसऱ्याच क्षणीं त्या मगरीच्या आकार-वाल्याने आपल्या डोक्यावरचे शिरस्त्राण मागे सारले. त्याचे वय चाळीसापेक्षां जास्त नसावे. रंग गोरापान होता. त्याचे कुरळे केस खांद्यावर रूळत होते.

''हा तर साधाच माणूस दिसतो आहे. कोणत्या तरी राजपरिवारांतला असावा.'' शल्यविशारद वीरने शेजारी उभा असलेल्या चरकाचारीच्या कानांत खुसफूस केली.

''राक्षस कामरूपी असतात. मनांत येईल तसं रूप क्षणांत बदलूं शकतात. कांहीही असो, गुरूला मी वचन दिलेले आहे. तेव्हां मी समोरचा रोगी राक्षस असो, नाहीतर पिशाच्च, मी त्यांना जरुर तपाशीन.'' चरकाचारीने सांगितले.

''मीदेखील ज्या गुरुंकडून वैद्यकी शिकलो, त्यांना मी तसेच वचन दिलेले आहे. ठीक, तुम्ही आता पुढें व्हा!'' वीर म्हणाला.

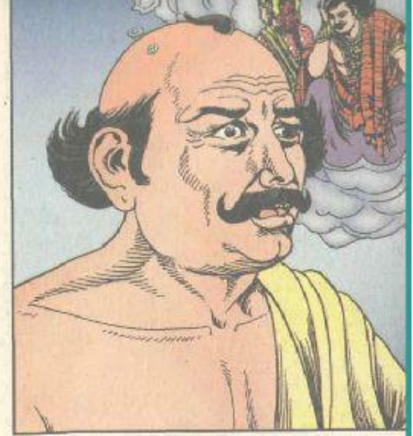
चरकाचारी हत्तीजवळ येऊन नम्रपणें म्हणाला, ''पण महाराज, आपल्याला कसली पीडा आहे? खरा रोग कोणता आहे? कृपया आम्हाला त्याबद्दल सांगावे.''

''तू आंधळा आहेस कां? तुला दिसत नाही? माझ्या पोटांत ही तलवार सारखी टोंचते आहे'' असं म्हणून त्याने पोटांत रुतलेली तलवार दाखवली.

त्यावर चरकाचारी म्हणाला, ''महाराज, हा वीर शल्यचिकित्सेंत हुशार आहे. त्याच्या बरोबरीचा जवळपास दुसरा कुणीही नाही. तो जशी तलवार बाहेर खेंचून काढील, तसा मी रक्तप्रवाह रोखण्यासाठी आणि जखम लौकर भरावी म्हणून औषधी मुळ्या, झाडपाला लावीन. त्या मी लगेच घेऊन येतो.'' एवढं सांगून चरकाचारी तांतडीने निघाला व जवळच्याच झाडींत शिरला.

त्यानंतर वीर हत्तीवर चढला आणि त्या विकृत आकारवाल्याच्या पोटांत रुतलेली तलवार नीट चांचपून न्याहाळूं लागला. ''महाराज, ही तलवार चमकते आहे. ही तर राजेशाही तलवार असेलसं वाटतं.''

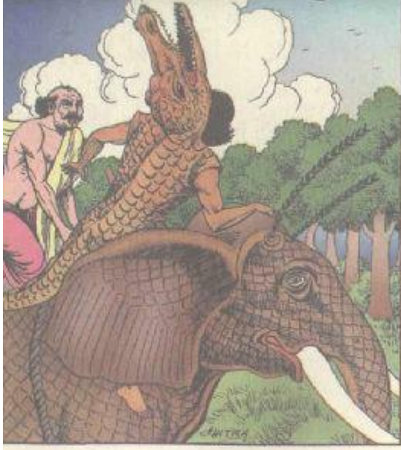
मगरीचा आकारवाला जोरांत कण्हायला लागला आणि म्हणाला, ''वाटतं नव्हे, ही खरोखरच राजाची तलवार आहे. एका घमेंडखोर राजकुमाराने माझ्यावर तलवार चालवली आणि माझ्या पोटांत खुपसली. मला त्याला जिवंत पकडायचं होतं. आणि त्या प्रयत्नांत मी या संकटात अडकलो. माझे साथीदार भेकड होते, ते पळून गेले. मी लाचार होऊन माझे प्राण

वांचवण्यासाठीं या प्रदेशांत भटकतो आहे!''

त्याच्या बोलण्यावरून वीरच्या लगेच लक्षांत आले कीं ज्या राजकुमाराच्या अपहरणाबद्दल बोलले जात होते, तो राजकुमार म्हणजे हा माणूस नव्हे! मग हा अपहरण करणाऱ्यांपैकीच एक असावा. आता मनांत आलं तर ती तलवार तपासणीच्यानिमित्ताने पोटांतच फिरवून वीरला त्याला ठार मारता आलं असतं. पण त्यांत एक धोका होता. हा माणूस मेला तर बंदी असलेला राजकुमार व राजकुमारी कुठे आहेत ते समजणें मुष्किल होते. म्हणून आत्ता तरी या दुष्टाला मृत्यूपासून वांचवले पाहिजे. आणि ह्याला राजाच्या ताब्यांत दिले पाहिजे. असे विचार वीरच्या मनांत आले.

दूर उभ्या असलेल्या गांवप्रमुखाकडे वळून वीर म्हणाला, ''इथें जेव्हां ह्यांची शस्त्रचिकित्सा

पुरी होईल, तेव्हां नंतर आपण त्यांना आपल्या गांवी न्यायला हवं. अगोदर कुणाला तरी गांवात पाठवून यांच्या रहाण्याची नीट व्यवस्था करायला हवी.''

वीरने असं म्हणताच मगरीच्या आकार-वाल्या माणसाने त्याच्याकडे टक लावून पाहात म्हटले, ''काय तुझं नांव म्हणालास तूं? वीर?'' आणि त्याची मानगूट पकडली व त्याला वर उचलत म्हटले, ''मला फार वेदना होत आहेत म्हणून मी खरं ते सांगितलं आता तुम्हाला खरं काय ते सगळं समजलं असं वाटतंय! पण जर हे बिंग तू फोडलंस आणि तुझ्या गांववाल्यांना सांगितलंस तर मी इथेंच तुझे तुकडेतुकडे करून टाकीन.'' वीरने थरथर कांपत म्हटले, ''मगर महाराज, मला मारूं नका हो! मी अगदी अभागी आहे. मला मुलगा नाही. सहा मुलीच आहेत. अर्धामुर्धा वैद्य झालो आहे, आणि त्या उत्पन्ना-वर जगतो आहे. मी तलवार नीट बाहेर ओढून काढतो. तुम्हाला खूप दुखेल, पण जरा सहन करावं.''

मगरवाल्याने आता मात्र वीरला सोडून दिलं. आपल्या दोन्ही हातांनी, पूर्ण ताकदीनिशी, मगरवाल्याच्या पोटांतली तलवार वीर बाहेर ओढून काढणार, इतक्यांत झाडींतून चरकाचारीचे ओरडणें कानावर आले.'' मला वांचवा, मला वांचवा!'' त्याबरोबर दोनतीन हत्तींची आरोळीदेखील कानावर आली.

गांवाचा प्रमुख धावतच हत्तीजवळ येऊन म्हणाला, ''मगर महाराज, चरकाचारी एकदाच ओरडला व गप्प झाला. तो संकटात असावा बहुतेक! त्याला कदाचित मारलंदेखील असेल. तेव्हां त्या हत्तींनी आपल्यावर चाल करून येण्यापूर्वी आपण गांवात परत गेलो तर बरं होईल.''

''तू ठीक सांगतो आहेस. पण माझ्या उपचारांचं काय? ही तुटकी तलवार पोटांत किती दिवस मी बाळगत बसूं?'' वेदनेने तळमळत मगरवाल्याने म्हटले.

तितक्यांत चरकाचारीचे ओरडणें पुन्हां ऐकूं आले, ''वांचवा मला!'' आणि दुरून कांही रानटी हत्ती, पायाने झाडें तुडवीत या मंडळींच्या दिशेने येऊं लागले.

मगरीच्या आकारवाल्याने लागलीच आपल्या डोक्यावर ते शिरस्त्राण चढवले, आपल्या हत्तीला आज्ञा केली आणि हातांत लांबलचक त्रिशूळ घेतले. वीर हत्तीवरच बसलेला होता. तो जोरजोराने

ओरडायला लागला, ''वांचवा, वांचवा!'' त्याचा ओरडा चरकाचारीच्या ओरडण्यापेक्षां कितीतरी मोठ्या आवाजांत होता.

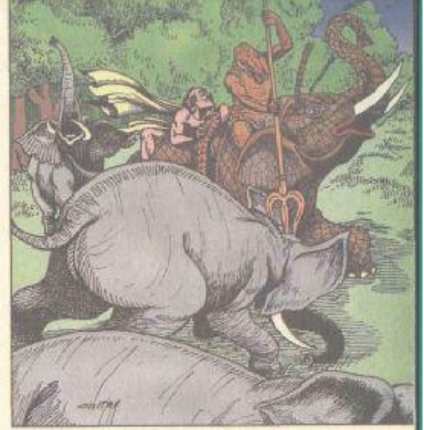
मगरीच्या आकारवाल्याने वीरच्या ओरडण्याकडे लक्ष न देता आपल्या हत्तीला अंकुश टोंचून हांक मारली, ''जलग्रह!''

जलग्रह जोरांत पुढे धांवू लागला. समोरून येणाऱ्या एका रानटी हत्तीला त्याने आपल्या दांतांनी घायाळ केले. वेदनेने कळवळत तो रानटी हत्ती खाली पडला. ही संधी साधून मगरीच्या आकारवाल्याने आणखी एका हत्तीला गंडस्थळावरच त्रिशूल फेकून जखमी केले. वर्मी घाव लागल्यामुळें तो हत्ती जमिनीवर कोसळला. इतर हत्ती घाबरले व मागे वळले. परंतु मगरीच्या आकारवाल्याने त्यांचा पाठलाग केला व त्यांना पळवून लावले. नंतर त्याने आपल्या हत्तीला थांबवले. अचानक त्याला शल्यविशारद वीरची आठवण आली. त्याने चारी बाजूंना नजर फिरवली आणि 'वीर, वीर' असे ओरडून तो वीरला पुकारूं लागला.

मगरवाल्याच्या पाठीशीच लपलेल्या वीरने उत्तर दिलं, ''मगर महाराज, मी अजून मगरीचे शेपूट हातांत धरून लटकलेलो आहे. आता आपण जिंकलो आहोत कीं ते जंगली हत्ती जिंकले?''

वीर जिवंत आहे हे समजल्यावर मगरीचा आकारवाला जरा शांत झाला तो म्हणाला, ''तू जिवंत आहेस तर! ठीक ठीक! असाच जलग्रहच्या पाठीवर बसून राहा. माझ्या पोटांतली ही तलवार तू केव्हां बाहेर काढणार आहेस?''

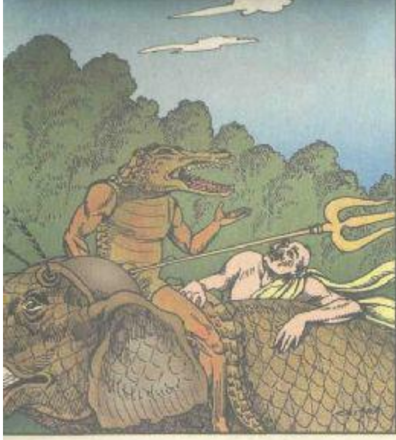
''महाराज, उगीच घाई करूं नका. लढाईच्या

धामधुमींत आपण मुख्य गोष्ट विसरला आहात. चरकाचारी इथेंच कुठेतरी ओरडत होता. तो आपल्यासाठीं औषधी मुळ्या, झाडपाला आणायला या झाडींत शिरला होता.''

''हो ना! जर एखाद्या वाघाने त्याचा बळी घेतला असला तर ही तलवार माझ्या पोटांत अशीच राहील कां? ती बाहेर काढण्यासाठी तुला शस्त्रक्रिया करता येणार नाही कां?'' मगरवाल्याने विचारलं.

त्याच्या या प्रश्नावर वीर हंसत सुटला आणि म्हणाला, ''महाराज, मी शल्यविशारद जरूर आहे, पण याचा अर्थ असा नाही कीं जखम भरून येण्याचा उपाय मला ठाऊक नाही. मी तर मुद्दामच अजाण बनून गांवात पोट भरता यावं म्हणून तिथें राहिलो आहे, कारण हे उपचार करीत असताना मी माझ्या गुरुशी द्रोह करूं शकत नाही. ते त्यांचं

काम करतात नि मी माझं! त्यामुळें आमची दोघांची गुजराण होऊं शकते. आम्ही दोघे एकमेकांचे शत्रू नाही होणार. तसं झालं तर गांवकरी आम्हा दोघांपैकीं एकाला गांवातून हांकलतील."

"अरे ए कपटी, सोड माझी शेपटी, आणि ये असा पुढें! चला, तो आचारी कुठे अडकलाय त्याला शोधून काढूं या." असं म्हणून मगर-वाल्याने हत्तीला पुढें जायची खूण केली.

त्यापूर्वी चरकाचारीचे ओरडणें जयशील व सिद्धसाधकानेदेखील ऐकले होते. ते दोघेजण झाडींत मिळालेले तालपत्रांचे ग्रंथ घेऊन ज्या कुणा माणसाने ते तिथे ठेवले होते त्याचा शोध घेण्याच्या प्रयत्नांत होते. त्याच वेळीं त्यांनी चरकाचारीचा आर्त आवाज ऐकला होता. त्या आवाजाच्या दिशेने ते पुढें जाऊं लागले. थोडे अंतर पार केल्यावर त्यांना ते रानटी हत्ती व मगरीच्या आकारवाल्याची झुंज चालू असलेली दिसली.

ती पाहून सिद्धसाधक आवेशांत आला आणि आपला दंड वर उचलून तो म्हणाला, "जयशील, याच दुष्टाने आमच्या कनकाक्ष महाराजांच्या मुलांचं अपहरण केलेलं आहे. मी अगोदरच म्हटलं होतं, कीं हा कुणीतरी यक्ष, किन्नर किंवा गंधर्व असला पाहिजे."

तितक्यांत पुन्हां एकदा चरकाचारीचा आर्तनाद ऐकूं आला. जयशीलने लागलीच म्यानांतून तलवार उपसली व म्हटलं, "घाबरूं नकोस, आम्ही येतो आहोत." आणि ते दोघेही वेगाने त्या दिशेला जाऊं लागले.

सिद्धसाधकाला नाईलाजाने जयशीलच्या बरोबर जावे लागले. चरकाचारीच्या जवळ पोंचल्यावर त्यांनी पाहिलं कीं एका अजगराने त्याला आपल्या विळख्यांत अडकवून टाकलं आहे, आणि त्याचे डोके आपल्या तोंडात धरण्याचा प्रयत्न अजगर करतो आहे.

जयशीलने एकाच उडीत त्यांच्याजवळ जाऊन अजगराच्या तोंडातून चरकाचारीचे डोकें सोडवण्याचा प्रयत्न केला. तलवारीने चरकाचारीला इजा होऊं नये याची तो काळजी घेत होता. पण अजगरही सावध होताच. त्याला बहुतेक खूप भूक लागली असावी म्हणून त्याने आपले पुरे बळ रेटून जयशीलची तलवार आपल्या डोक्यावरुन हटवली.

"जयशील, हा माणूस कांही रानटी नाही हं, चांगला शिकला सवरलेला दिसतो आहे. पण आधी त्या अजगराला तू मारून टाक." चरका-चाराला नीट निरखत सिद्धसाधक बोलला.

अजगराचे डोके जयशीलने आपल्या डाव्या हातांत पकडले आणि त्याला मागे खेंचून आपल्या तलवारीने त्याच्या डोक्यावर घाव घातला. त्यामुळें अजगराचे डोकें अर्धे छाटले गेले आणि तो तडफडायला लागला.

अजगराच्याबरोबर खाली पडणाऱ्या चरकाचारीला जयशीलने पकडून म्हटले, "साधक, लवकर जाऊन पाणी घेऊन ये. हा बेशुद्ध झालाय, पण अजून जिवंत आहे."

सिद्धसाधक धांवतच जवळच्या तलावाकडे गेला. आपल्या कमंडलून पाणी भरून तो घेऊन आला. जयशीलने चरकाचारीच्या चेहऱ्यावर पाणी शिंपडले, तेव्हां चरकाचारीने डोळे उघडले. तो म्हणाला, "मी कुठे आहे? जिवंत आहे कीं अजगराच्या पोटांत आहे?"

"तू जिवंत आहेस. आधी हे मंत्रजल पी बघूं, तुझी भिती नष्ट होईल." असं म्हणून सिद्ध-साधकाने त्याला पाणी पाजले. चरकाचारी अजून भीतीने थरथर कांपतच होता त्याने विचारलं, "तुम्ही कोण आहात? पण ते महाराज कुठे आहेत? वीर कुठे आहे?"

तो कुणाबद्दल बोलत होता ते स्पष्टच होतं. जयशीलने सिद्धसाधकाला म्हटलं, "ऐकलंत ना ह्याचं बोलणं? त्या अद्‌भुत हत्तीवर आरूढ झालेल्या मगरीच्या आकारवाल्याबद्दलच हा बोलतोय." तो चरकाचारीकडे वळून म्हणाला, "तुझं नांव काय? तू त्या मगरीच्या आकार वाल्याचा सेवक आहेस कीं मित्र?"

चरकाचारी या प्रश्नाचं उत्तर देणार होता तितक्यांत मगरीच्या आकारवाल्याने झाडीच्याबाहेर येऊन म्हटलं, "चरकाचारी हा माझा खाजगी वैद्य आहे. तुम्ही कोण आहात? खरं सांगितलं नाहीत तर माझ्या जलग्रह हत्तीच्या पायदळी जाल. आपल्या पायांनी तो तुम्हाला दोघांना तुडवून मारील."

जयशील आणि सिद्धसाधकाने चिडून त्याच्याकडे पाहिलं. जयशीलचा हात आपोआप तलवारीच्या मुठीवर गेला. सिद्धसाधकाने डोळे लाल करीत दंड उचलून हातांत घट्ट पकडला.

(क्रमशः)

भारतवीर प्रश्नावलीत भाग घ्या आणि अ...

भारताचे वीर – ९

भारतीय ... आहेत - आजी व माजी. यांपैकी तुम्हाला कोणते वीर माहीत आहेत?

तीन बिनचूक उत्तरांना बक्षिसादाखल सायकली मिळतील.*

1 कसोटी सामन्यांत २९ शतकें काढून मी डॉन ब्रॅडमन यांची बरोबरी केली. मी कोण आहे?

---

2 गेल्यावर्षी मी अखिल इंग्लंडची बॅडमिंटन स्पर्धा जिंकली व माझे नांव गाजले. माझं नांव तुम्हाला ठाऊक आहे कां?

---

3 मला 'उडता शीख' असे प्रेमाने म्हणतात. १९६०च्या ऑलिंपिक्समधें मी ४०० मी. धांवण्याच्या अंतिम स्पर्धेत चौथा आलो होतो. तुम्ही मला ओळखता कां?

---

4 जागतिक हौशी बिलीयर्ड स्पर्धामधें १९८५ सालीं मी प्रथमच भाग घेऊन सर्वांत तरुण विजेता बनलो होतो. माझे नांव सांगा.

---

5 १९५३ची ज्युनियर विम्बल्डन स्पर्धा मी वयाच्या सोळाव्या वर्षी जिंकली होती. माझा मुलगादेखील माझ्या-इतकाच प्रसिद्ध आहे. मी कोण आहे?

प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर दिलेल्या ओळीवर लिहा. या पांच वीरांपैकी तुम्हाला कोणता वीर आवडतो व कां? 'माझा आवडता खेळाडू वीर' यावर दहा शब्द लिहा.

...

स्पर्धकाचे नांव : ...

वय : ... वर्ग: ...

पत्ता : ...

पिन : ... फोन: ...

स्पर्धकाची सही : ...

पालकांची सही : ...

हे पान नीट कापून ५ जुलै २००२ पूर्वी पुढील पत्त्यावर पाठवा.

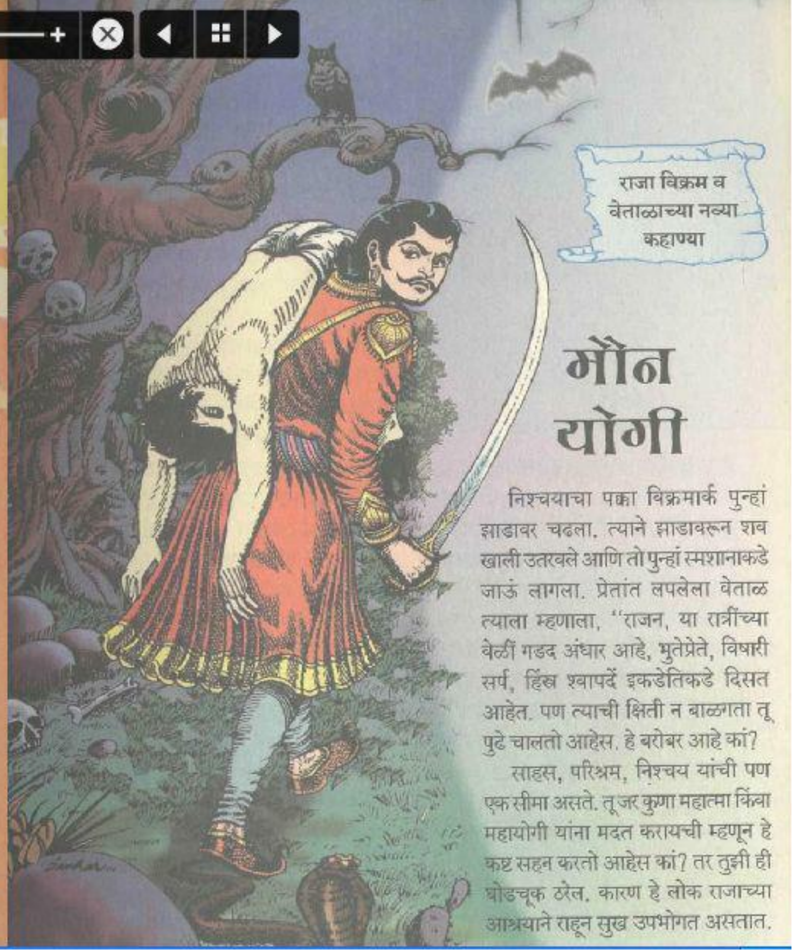
HEROES OF INDIA QUIZ - 9
CHANDAMAMA INDIA LIMITED
No.82, DEFENCE OFFICERS COLONY
EKKATTUTHANGAL, CHENNAI - 600 097.

सूचना :

१. ही स्पर्धा ८ ते १४ वयोगटांतल्या मुलांसाठी आहे.
२. *सर्व भाषांतून फक्त तीन विजेते निवडले जातील. विजेत्यांना योग्य उंचीच्या सायकली बक्षिस दिल्या जातील. एकापेक्षां जास्त अचूक उत्तरें आल्यास विजेत्यांची निवड "माझा आवडता वीर" या वर्णनावरुन केली जाईल.
३. परीक्षकांचा निर्णय अंतिम राहील.

ही बक्षिसें देत आहे

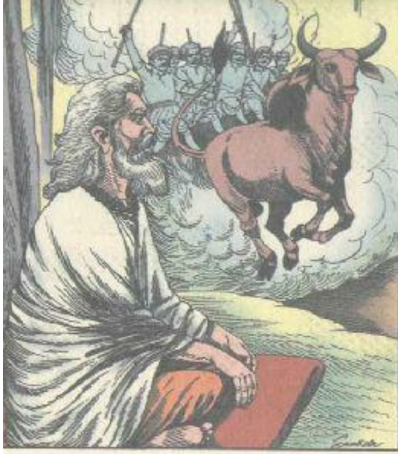

मौन योगी

निश्चयाचा पक्का विक्रमार्क पुन्हां झाडावर चढला. त्याने झाडावरून शव खाली उतरवले आणि तो पुन्हां स्मशानाकडे जाऊं लागला. प्रेतांत लपलेला वेताळ त्याला म्हणाला, "राजन, या रात्रींच्या वेळीं गडद अंधार आहे, भुतेप्रेते, विषारी सर्प, हिंस्र श्वापदें इकडेतिकडे दिसत आहेत. पण त्याची क्षिती न बाळगता तू पुढे चालतो आहेस. हे बरोबर आहे कां?

साहस, परिश्रम, निश्चय यांची पण एक सीमा असते. तू जर कुणा महात्मा किंवा महायोगी यांना मदत करायची म्हणून हे कष्ट सहन करतो आहेस कां? तर तुझी ही घोडचूक ठरेल. कारण हे लोक राजाच्या आश्रयाने राहून सुख उपभोगत असतात.

अशा संधीचा ते पुरेपूर फायदा उठवतात. ते अतिशय स्वार्थी असतात. तुला मी उदाहरण म्हणून कनकसेन राजाची गोष्ट सांगतो. गोष्ट ऐकून तुझा थकवा दूर होईल व तुझा विचारही बदलूं शकेल.'' वेताळाने त्या दोघांची गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

ममतापुरी नगर करुणा नदीच्या कांठावर होते. तिथें एक मोठे वडाचे झाड होते. त्या वृक्षाच्या छायेंत एक योगी राहात होता. लोकांना प्रथम तो वेडा आहे असं वाटत असे. पण तो वेडा नव्हता, त्याची बुद्धि भ्रष्ट झाली होती. त्याने कुणाचेही अकल्याण केले नव्हते. तेव्हां नंतर लोक म्हणूं लागले कीं.हा वेडा नसून एक योगी आहे.

तो नेहमी मौन पाळी. कोणत्याही प्रश्नाला तो उत्तर देत नसे. कुणी फळें आणली तर ती तो खात असे. कांही जण तर म्हणत, कीं तो मुका व बहिरा आहे.

एकदा एक बैल त्या भागांत घुसला. आपल्या शिंगाने तो लोकांना जखमी करूं लागला. त्याला पकडायला लोक जमले व त्याचा पाठलाग करुं लागले. बैल धांवत येऊन वडाच्या झाडाजवळ आला. योगी तिथें बसलेला होता. लोक घाबरले. व ओरडूं लागले, ''योगी महाराज, पळा, पळा! नाहीतर बैल तुमच्यावर चालून येईल.''

पण योगी हलला नाही कीं डुलला नाही. बैल दमलेला होता. तो योग्याजवळ आला, दोन क्षण उभा राहिला आणि तिथेंच जमिनीवर बसला. त्या छायेंत जणूं तो विश्रांति घेत होता.

बैल खाली बसला यांत योग्याचा कांहीच प्रभाव नव्हता. पण ते दृश्य पाहून लोकांनी निराळाच अर्थ काढला. एक म्हणाला, ''हा योगी नुसता मुका व बहिराच नाही, तर तो आंधळा देखील आहे. नाहीतर धांवत येणारा बैल पाहून तो स्वस्थ कसा बसला असता?''

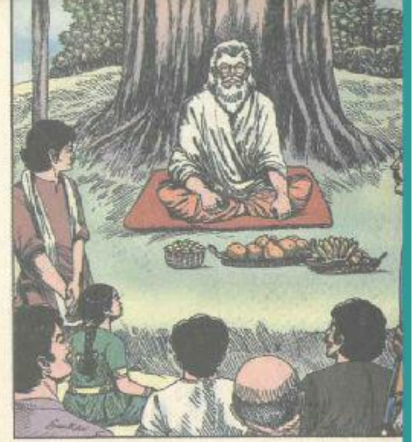
दुसरा म्हणाला, ''हे एक महायोगी आहेत. त्यामुळें हा उन्मत्त बैलदेखील त्यांच्यासमोर शांतपणें बसला आहे. यांच्याजवळ अद्‌भुत व अमोघ शक्ती आहेत. हे इथे राहिले तर आपल्या शहराला त्याचा फायदाच होईल.'' अशा रितीने त्या योग्याचे महत्व गांवात पसरले.

त्या दिवसापासून योग्याला पाहाण्यासाठीं मोठ्या संख्येने लोक येऊं लागले. येतांना ते कांही ना कांही भेट घेऊन येत. पण त्या वस्तू तो योगी स्वतःसाठी ठेवत नसे. त्याच्या दर्शनाला येणाऱ्या इतर भक्तांना तो त्या वस्तू वाटून टाकी. योग्याच्या त्यागी स्वभावाची प्रशंसा होऊं लागली. योगी असावा तर असा त्यागी असावा, असं लोक सतत म्हणूं लागले.

कांही लोक योग्याला आपल्या समस्या सांगू लागले. पण तो कांहीही उत्तर देत नसे. समस्या सांगणाराच मग आपल्याला सोईस्कर असा त्यांतून अर्थ काढीत असे आणि नंतर म्हणे, ''हे करणं बरोबर आहे ना महाराज? असं केलं तर आमचं भलं होईल ना?''

योग्याची वागण्याची पद्धत फार विचित्र होती. असं वाटे, कीं तो ऐकतोय किंवा कधी वाटे तो ऐकतच नाही. अधूनमधून त्याचं डोकं होकार दिल्यासारखं हालतंय असं वाटे. कधीकधी नकार दिल्यासारखी मान हालतेय असंही वाटे. म्हणून लोक त्याला नंतर संकेत योगी म्हणूं लागले.

ममतापुरी व आसपासच्या गांवात योग्याची खूप प्रसिद्धी झाली. आता भक्तांची रीघ सुरुं झाली व ते किंमती भेटवस्तू देऊं लागले. कांही लबाड लोकांनी आपला फायदा करण्याचा एक नवीन उपाय शोधला. वटवृक्षाच्या चारी बाजूंना त्यांनी कुंपण घातले. जे लोक योग्याचे दर्शन घ्यायला येत, त्यांच्याकडून त्यांनी पैसे गोळा करायला सुरवात केली. ते सांगायला लागले कीं योगीबाबांच्या संमतीने एक आश्रम स्थापन होणार आहे. त्यासाठीं ते देणग्या जमवायला लागले होते. ते पैसे ते आपसांत वांटून घेत असत. शेवटी तर योग्याच्या आहाराविषयीदेखील कांही ना कांही खोटंनाटं सांगून ते पैसे उकळायला लागले. रात्रीं

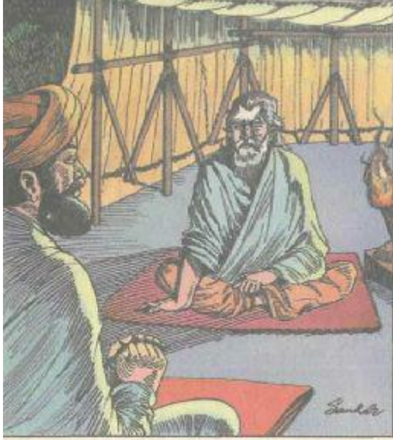

योग्याला दोनतीन रोट्या फक्त खायला देत होते. तरीही योगी मौनव्रत धरुन होता. असेच दिवस चालले होते.

कनकसेन राजाला योग्याच्याबद्दल माहिती समजली कीं तो मुका, बहिरा व आंधळा आहे. हा योगी एकदा आपण पहावा असे राजाच्या मनांत आले. एक दिवस सगळे भक्तगण परत गेल्यानंतर राजा वेष पालटून तिथें आला.

योग्याच्यासमोर एका पानावर फक्त दोन लहान रोट्या होत्या. थोड्या अंतरावर एक मशाल जळत होती. त्या उजेडांत राजाला योग्याच्या डोळ्यांत अश्रू आलेले दिसले. योग्याच्या आयुष्यांत कांहीतरी दुःखद घटना घडलेली असावी असा राजाने तर्क केला.

''महाराज, मी या देशाचा राजा आहे. लोकांच्या दृष्टींत आपण मूक, बधिर आणि अंध

असालही. त्यांना आपले मन समजले नसेल म्हणून त्यांनी हे पंगुत्व आपल्यावर लादले, आहे. मला तर वाटतं कीं आपण विकलांग नसून हे लोक विकलांग आहेत. पण आता आपण कांहीतरी बोलावं अशी वेळ आलेली आहे. कृपा करुन आपण मला आपल्याबद्दल कांहीतरी सांगावं.'' कनकसेन राजाने योग्याला विनंती केली.

''महाराज, आपले बोलणें ऐकून मी आता मौनव्रत सोडायचा निश्चय केला आहे. आपणे कांही बोलण्यापूर्वीच आपण कुणी महान व्यक्ती आहात हे मी ताडलं होतं. सत्याची ताक़द विलक्षण असते. त्याच्यासमोर कोणत्याही प्रकारचे मौन किंवा असत्याचे अस्तित्व टिकत नाही.'' योग्याने गंभीर स्वरांत म्हटले.

हा योगी एक असाधारण व्यक्ती आहे हे राजाने ओळखलं. त्यांच्याविषयीं त्याच्या मनांतली आदराची भावना वाढली. योगी पुढें बोलूं लागला, ''महाराज, खरी दृष्टी तर आपल्या मनाची दृष्टी असते. म्हणून मी निश्चय केला कीं जे डोळे सत्य पाहूं शकत नाहीत, त्यांचा काय उपयोग? तेव्हांपासून मी डोळे मिटून घ्यायचे ठरवले. त्या दिवसपासून मी जे कांही या डोळ्यांनी पाहातो, त्याचा परिणाम माझ्या मनावर अजिबात होत नाही. म्हणून दृष्टी असूनदेखील मी आंधळा आहे.

''महात्मन्, जनता आपल्याला केवळ अंधच नव्हे, तर मूकबधिर आहात, असं समजते. आपल्या या वागण्याचं कांही विशेष कारण आहे कां?'' राजाने विचारलं.

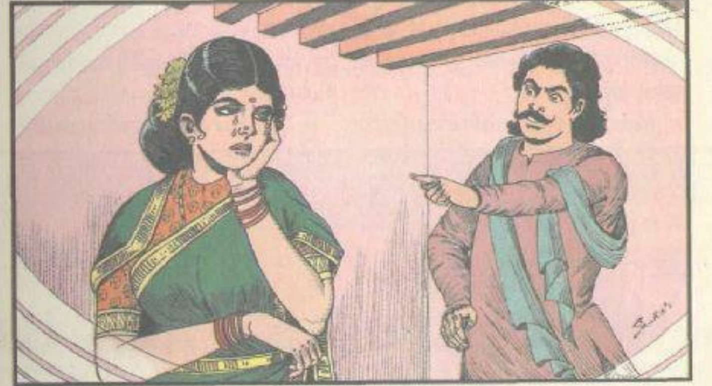
''होय महाराज! माझ्या पत्नीचा एक लाडका भाऊ होता. त्याने व्यापार केला आणि सारे कांही गमावले. कर्जाच्या डोंगराखाली तो दबून गेला होता. माझ्या पत्नीला त्याची ही दुरावस्था सहन होईना. तिच्या मनधरणीवरून मी माझ्या पांच-अेकर शेतीमधली तीनअेकर जमीन गांवातल्या सावकाराकडे गहाण ठेवली व ती रक्कम माझ्या मेव्हण्याला दिली. त्याने मला वचन दिलें कीं तो शहरांत जाऊन व्यापार करेल आणि जो फायदा होईल त्यांतून वर्षाच्या आंत माझी जमीन सावकाराकडून सोडवेल. पण एक वर्ष पूर्ण झालं तरीही त्याने रक्कम परत दिली नाही, किंवा तोंडही दाखवले नाही. त्या दरम्यान सावकाराने माझ्यामागे तगादा लावायला सुरवात केली. दुसरा कांही मार्ग सुचेना म्हणून मी एका जवळच्या नातेवाईकाकडे जाऊन उसने पैसे मागितले. पण देण्यास त्याने नकार दिला. मी जेव्हां आठवड्या-नंतर गांवी परत आलो. तेव्हां तो सावकार गांवातल्या पारावर बसला होता. कांही गांवकरी व पाटीलही बरोबर होते. मला पाहिल्याबरोबर त्या सर्वांनी मिळून मला बजावले कीं पंधरा दिवसांच्या आंत सारी रक्कम चुकती केली नाही तर शेताबरोबर घरावरही कबजा केला जाईल.

''महाराज, सामान्य गृहस्थाला काय किंवा देशाच्या राजाला काय, आपली प्रतिष्ठा व स्वाभिमान तितकीच महत्वाची असतात. मी घरांत पाऊल ठेवताच माझी पत्नी हंसतमुखाने समोर आली. तिला कांहीतरी सांगायची इच्छा होती. पण त्यावेळीं पारावर माझा जो सर्वांसमक्ष अपमान झाला होता, त्यामुळें मी संतापलो होतो. मी तिच्या माहेरच्या सर्वांना व भावाला यथेच्छ शिव्या दिल्या. ती रडत रडत घराच्या मागील दारी गेली. मी तिच्या जाण्याकडे दुर्लक्ष केले. मी मुकाट्याने घरांत गेलो. तर तिथे मला एक पत्र दिसलं. त्यांत तिच्या भावाने लिहीलं होतं कीं आठवडाभरांतच पूर्ण रक्कम घेऊन तो परत येणार होता.'' असं म्हणून योगी डोळे टिपूं लागला.

''तुमच्या पत्नीने मागील दारच्या विहिरींत उडी टाकून आत्महत्या केली. होय ना स्वामीजी?'' राजाने विचारलं ''हो तसंच झालं. ते पाहिल्यानंतर घराचे दारदेखील लोटून न घेता मी घर सोडले. असाच भटकत राहिलो. शेवटी नदीकिनाऱ्यावरच्या या वडाच्या झाडाखाली मौन धारण करुन बसून राहिलो.''

''स्वामीजी, लोक म्हणतात कीं आपण फार थोर आहात. आपल्याजवळ अद्‌भुत सिद्धी आहेत. हे खरं आहे कां?'' राजाच्या स्वरांत उत्सुकता पुरेपूर भरलेली होती.

''कांही लबाड, स्वार्थी आणि धोकेबाज मंडळी आहेत. ते असा खोटा प्रचार करीत असतात. आपले खिसे भरत राहातात. रात्रंदिवस

या समस्येमुळें मी त्रस्त असतो. पण मला ही समस्या सोडवता येत नाही. मी असहाय्य आहे.'' योग्याने दुःखित अंतःकरणाने सांगितले.

दुसऱ्या दिवशी जे भक्त मौनी योग्याच्या दर्शनासाठीं आले, त्यांना निराश व्हावे लागले. त्यानंतर तो योगी कुणालाही कधीही दिसला नाही. फक्त राजालाच ठाऊक होतं कीं त्याचा खासगी सल्लागार म्हणजेच तो मौनी योगी होता.

ही गोष्ट सांगून वेताळ पुढें म्हणाला, ''राजन्, दीर्घकाळ पर्यंत तो योगी आंधळा, मुका व बहिरा बनून राहिला होता. पण राजाला बघून त्याच्या डोळ्यांत अश्रू कां आले? योगी बनून तो जनतेची निःस्वार्थपणें सेवा करत होता. आणि नंतर राजाचा सल्लागार बनला. हा तर स्वार्थ आहे, जनतेची सेवा नव्हे. योग्याचे भणंग आयुष्य जगण्याचा त्याला उबग आला होता. राजाजवळ राहून सुखांत राहण्याच्या इच्छेनेच तो राजाचा सल्लागार बनला होता कां? याचं उत्तर माहीत असूनही तू मौन पत्करलेस तर तुझ्या मस्तकाची शकले होतील.''

विक्रमाकनि म्हटले, ''राजा कनकसेनाने जे प्रश्न त्याला विचारले, त्यावरून राजा ज्ञानी, विवेकी आणि जिज्ञासू आहे हे योग्याने ओळखले. त्याने स्वतःवर आंधळेपण, मुकेपण आणि बहिरेपण लादून घेतले होते. कारण त्याच्यामुळें कोणतीही एखादी वाईट गोष्ट घडूं नये असे त्याला वाटत होते. स्वार्थी व लबाड लोकांची चलाखी त्याला सहन होईना. म्हणून त्याच्या डोळ्यांत पाणी आले. ते बघून योग्याचं मन अशांत आहे व त्याला शांती हवी आहे हे राजाच्या ध्यानांत आलं. राजाच्या मनांत असतं तर तो त्या लबाड लोकांना पकडूं शकला असता. पण ती समस्या तशा तऱ्हेने सुटली नसती. त्यांना पकडले तरी दुसऱ्या प्रकारचे लबाड लोक तिथें जमले असते, आणि त्यांनी आपला फायदा केला असता. म्हणून राजाला वाटले कीं योग्याने तिथें राहूं नये आणि शांततेत जीवन घालवावे. योग्याच्या मनांत सुखासीन आयुष्याची अभिलाषा मुळीच नव्हती.''

राजाचे मौन भंगल्यामुळें वेताळ शवासहित गायब झाला आणि झाडावर जाऊन बसला.

-महेश राठीच्या रचनेवर आधारीत

भारतीय दंतकथा - २

देव व मानवांच्या मदतीला मुनीवर्य

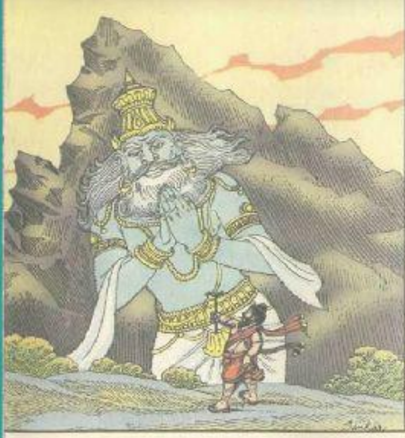

फार फार पूर्वी वृत्तासुर नांवाचा राक्षस अत्यंत महत्वाकांक्षी बनला. त्याला त्रिलोकाचे साम्राज्य हवे होते - पृथ्वी, स्वर्ग व पाताळ! देवाचा राजा इंद्र, याने त्याच्याशी दीर्घकाळ युद्ध केले. शेवटी वृत्तासुराचा वध झाला, परंतु शांतता कांही प्रस्थापित होऊं शकली नाही.

कारण वृत्तासुराशी निष्ठावंत असलेले कालकेय नांवाचे अनेक राक्षस देवांना आणि मानवांना त्रास देत असत. वृत्तासुरासारखा बलाढ्य राक्षस जेव्हां पराभूत झाला, तेव्हां हे कालकेय कुठे होते? त्यावेळेस ते सर्व पळून गेले होते. कुठे गेले ते कुणालाच माहीत नव्हते.

सुरवातीला सर्वांना वाटलं कीं ते कुठेतरी दूर पर्वतराजींत किंवा अरण्यांत गेले असावेत, आणि परत कधी कुणाला दिसणार नाहीत. पण ही कल्पना खोटी ठरली. ते रात्रीं येऊन एखाद्या वस्तीवर हल्ला करीत, घरें उध्वस्त करीत व तिथल्या मंडळींना ठार मारीत असत. खास करुन सात्विक, निरपराध व विद्वान मानवांवर त्यांचा रोख होता. त्यावरुन हे राक्षस दुष्ट व क्रूर प्रवृत्तीचे होते हे उघडच आहे. लोकांना त्रास देणें, त्यांचा छळ करणें आणि त्यांना ठार मारण्यांत या राक्षसांना आनंद होत होता. देवांना ठार मारणें कांही या राक्षसांना शक्य नव्हते. तरीदेखील देवांना ते शांतपणे राहूं देत नव्हते.

कालकेयांच्या अत्याचारांना आळा घालण्याचा

कांही राजे व शूरवीरांनी प्रयत्न केला. पण कितीही प्रयत्न केले तरी त्यांना या राक्षसांचा ठावाठिकाणा सांपडेना. हे राक्षस अकस्मात एखाद्या गांवात किंवा वस्तींत येऊन ठाकत. भांबावलेल्या नागरिकांना प्रतिकार करायला किंवा कुणी हल्ला केला आहे ते पाहाण्यापूर्वीच त्यांची घरे पेटलेली असत. हृदयद्रावक किंकाळ्या आणि रक्त गोठवणारी भेसूर संहारदृश्यें फक्त ऐकूं येत व दिसत. या चपळ, निर्दय व अत्यंत बलदंड अशा शत्रूच्या ताव-डींतून फारच थोडेजण सुटूं शकले होते.

पहांट होईपर्यंत ही दुष्टांची टोळी दिसेनाशी होत असे. राजाचे सैनिक त्यांचा शोध घेत होते, पण व्यर्थ!

हे राक्षस हवेंत अदृश्य होते कां? सारेजण गोंधाळून गेले होते.

अखेरीस या कोड्याचा उलगडा झाला, या राक्षसांना समुद्राच्या पोटांत शिरुन खोलवर जाऊन लपण्याची शक्ती प्राप्त झालेली होती. पृथ्वीवर धुमाकूळ घालून ते समुद्रांत उडी घेत. आणि तिथें सुखरूप लपून राहात होते.

जर त्यांचे हे विश्रांतिस्थान कुणाला कळलेच तर? पण खोल समुद्रांत शिरुन त्यांच्याशी कोण लढणार?

एकच व्यक्ती याबाबतींत कांहीतरी करूं शकली असती असं देवांना सांगण्यांत आलं. ती व्यक्ती म्हणजे अगत्स्य ऋषी! त्याच्याबद्दल तुम्हाला माहिती आहेच. विंध्य पर्वत ओलांडून तो उत्तरेंतून दक्षिण भारतांत आला होता. त्याचंही एक कारण होतं. उंच विंध्य पर्वत सूर्यावर रागावला होता. म्हणून त्याला सूर्याच्या पूर्वपश्चिम मार्गात अडथळा निर्माण करायचा होता. हे साध्य करण्यासाठीं तो उंचउंच वाढूं लागला. देवांनी व ऋषींनी "असं करूं नकोस" म्हणून त्याला सांगण्याचा प्रयत्न केला. परंतु विंध्यपर्वताने त्यांच्याकडे दुर्लक्ष केले.

हा पर्वत अगत्स्यमुनीचा शिष्य होता. सूर्यचंद्रासारख्या अंतरिक्षांतल्या प्रबळ शक्तींच्या वाटेंत अडथळा आणण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या विंध्यपर्वतास रोखण्याची देवांनी अगत्स्याला विनंती केली.

अगत्स्याने एक आगळाच उपाय केला. तो पर्वताकडे चालायला लागला. पर्वत त्याला अभिवादन करण्यासाठीं खाली वांकला.

अगत्स्याने त्याला आशिर्वाद देऊन म्हटले, "मी परत येईपर्यंत तू असाच राहा."

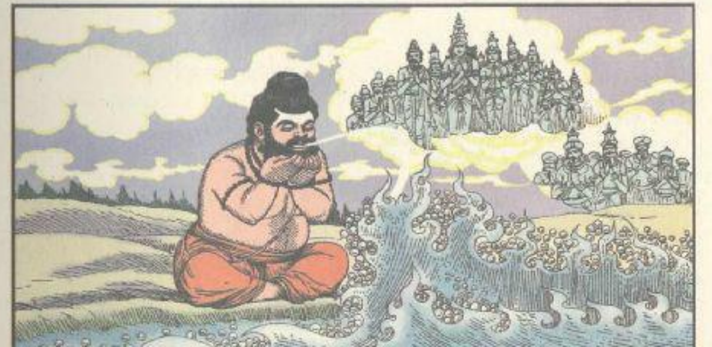
गुरूचा आदेश डावलणें पर्वताला शक्य नव्हते. परंतु गुरु अगत्स्य तिकडे परत कधी वळलाच नाही. तो दक्षिणेंत जाऊन तिथेंच स्थायिक झाला. म्हणून विंध्य पर्वताचे मस्तक वांकलेलेच आहे. आणि सूर्यदेवाचा पूर्वेकडून पश्चिमेकडे जाण्याचा मार्ग निर्वेध राहिलेला आहे.

आता देवांनी पुन्हां एकदा अगत्स्य गुरुला विनंती केली. "कृपा करुन कालकेयांचा त्रास कायमचा नाहीसा करण्यासाठी आम्हाला मदत करा." देव म्हणाले. अगत्स्याने संमतीदर्शक मान डोलावली व तो समुद्राच्या दिशेने चालायला लागला. देव, राजे, वीर, योद्धे, इ. त्याच्या पाठीमागून जाऊं लागले. अगत्स्यऋषी सागराच्या किनाऱ्यावर जाऊन थांबला. त्यानंतर तो काय करणार होता? कुणालाही अंदाज करता येईना.

ऋषीवर कांही क्षण स्तब्ध झाला. नंतर त्याने आपले हात पुढें केले व दोन्ही हातांची ओंजळ केली. आणि काय आश्चर्य! समुद्राचे पाणी त्याच्या ओंजळीत एका मोठ्या धारेने येऊन पडूं लागले. आणि त्यावर अगत्स्याने काय करावे? त्याने सरळ ती ओंजळ तोंडाला लावली आणि ते सारे पाणी तो प्यायला. थोड्याच वेळांत समुद्र आटला आणि राक्षस उघड्यावर आले. साहजिकच, त्यांचा निःपात करणें देवांना सहजसाध्य झाले!

पण यांतली महत्वाची गोष्ट तुम्हाला सांगायलाच हवी! या पुराणकथांमधें एक गर्भितार्थ नेहमी असतो. यांत समुद्र म्हणजे सद्बुद्धीचे प्रतीक! ऋषीने समुद्र प्यायला किंवा त्यावर ताबा मिळवला म्हणजे त्यांच्या प्रगतीच्या आड येणारे सर्व वाईट विचार त्याने नष्ट केले, असा असूं शकेल कां? सध्यां तुम्ही फक्त ही गोष्ट लक्षांत ठेवा. कांही दिवसांनंतर तुम्ही त्यावर खोल विचार कराल आणि त्यांत दडलेले सत्य शोधून काढाल. अशा इतरही अनेक कथा आहेत!

- बिंदुसार

भारताची ओळख

प्रश्नावली

शाळेंत तुम्हाला भारताचा इतिहास व भूगोल शिकवतात. इतिहासांतल्या अनेक कथा तुमच्या परिचयाच्या असतात व लक्षांत राहातात. या महिन्यांतली प्रश्नावली तुम्हाला भूगोल व भौगोलिक माहितीवर आधारलेली आहे. तेव्हां पाहा!

१. ईशान्येकडल्या टेकड्यांच्या रांगांचे नांव 'सर्पांचे निवासस्थान' अशा अर्थाचे आहे. ते नांव कोणते?
२. श्रीरंगपट्टणम हे बेट कोणत्या नदींत आहे?
३. पॉईंट पाल्मिरास हे ओरिसांतल्या कोणत्या नदीच्या मुखाशी आहे?
४. कोणत्या राज्यांत सर्वांत जास्त कालवे वा जलमार्ग आहेत?
५. स्पिटी खोऱ्यांतले एक खेडे हे जगांतले सर्वांत जास्त उंचीवरचे खेडेगांव आहे. त्याची उंची किती आहे व गांवाचे नांव काय?
६. केरळांतल्या कोणत्या तलावांत पंबा, पेरियार आणि मरीमाला नद्या मिळतात?
७. पश्चिम घाटावरचे कोणते गांव महाराष्ट्रांतले सर्वांत जास्त उंचीवरचे थंड हवेचे ठिकाण आहे?
८. जोग हा भारतांतला सर्वांत उंच धबधबा कोणत्या नदीवर आहे?
९. पाण्यांत अर्धवट बुडालेले वरुणदेवाचे मंदिर बुंदी किल्ल्यामधल्या कृत्रिम तलावांत आहे. या तलावाचे नांव काय?
१०. मध्यप्रदेशांतल्या एका राजपूत जमातीला विंध्यपर्वतावरुन नांव पडलेले आहे. या जमातीचे नांव काय?

मे मधील प्रश्नावलीची उत्तरें

१. बहामनी सुलतान अल्लाउद्दीन १३४७.	४. मुंबई
	५. दिल्ली
२. १० डिग्री चॅनेल. ही अंदमान व निकोबार बेटांमधून जाते	६. कोलकाटा
	७. मदुराई - वैगाई नदी
३. कटक	८. पंबन सामुद्रधुनी

मशालवाले भूत

कमल आपल्या कुटुंबासहित जंगली प्रदेशांतल्या रामापुरमध्यें राहात होता. जवळच्याच एका गांवात त्याचे नारळाचे दुकान होते.

त्या दिवशी त्याला घरी निघायला उशीर झाला. पाऊस सुरुं झाला. रोजच्या रस्त्यानेच तो निघाला पण पावसाचा जोर वाढला. तो धावतच वाटेंतल्या एका ओसाड शिवालयांत शिरला. तिथें त्याला सांप दिसले तेव्हां त्याने तसंच पावसांत भिजत घरी जायचे ठरवले.

जंगलात अंधार होता. त्याला झाडींत एक प्रकाश दिसला. तिथे तो गेला तर एका दगडावर एक म्हातारे भूत त्याला बसलेले दिसले. त्याच्या हातांत एक मशाल होती.

भुताला बघून तो भयंकर घाबरला, आणि परत फिरला. भुताने मोठ्या आवाजांत त्याला म्हटले, "घाबरूं नकोस. जवळ ये. रस्ता चुकला आहेस कां? रामापुरला जायचं असेल तर डावीकडे वळ. आणि भरतपूरला जायचं असेल तर उजवीकडे जा." असं म्हणून तो हातांतली मशाल इकडेतिकडे हलवूं लागला.

भुताचा प्रेमळ स्वर ऐकून कमलच्या जिवांत जीव आला. त्याने विचारलं, "रात्र फार झालीय. पाऊस कोसळतोय. तेव्हां या अवेळीं इथें मशाल हालवत बसून कशाला राहिला आहेस?"

त्यावर भुताला हंसूं आले. ते म्हणाले, "आता मला हवंय पुण्य! जिवंत होतो तेव्हां श्रीमंत होतो. मला कांही कमी नव्हतं. पण मी

तेव्हां फार स्वार्थी होतो. कुणालाही मदत करत नव्हतो. कोणतेही पुण्यकार्य मी केले नाही. त्याचे फळ म्हणून मी भूत झालो आहे. आता तरी दुसऱ्यांना मदत करायची. थोडे फार पुण्यकार्य करायची माझी इच्छा आहे. माझी पापें धुतली गेली कीं परमेश्वर मला क्षमा करील व मला मुक्ती मिळेल."

हे भूत जुन्या विचारांचे व निश्चयी दिसते आहे असे कमलच्या मनांत आले. तो म्हणाला, "जंगलात राहून वाटसरूंना मशाल दाखवली कीं लगेच पुण्य मिळेल असं थोडंच आहे? तू तर लोकांना जगण्याचा मार्ग दाखवला पाहिजेस. माझ्या घरीं सोन्याचा पाऊस पाड म्हणजे भरपूर पुण्य पदरांत पडेल."

भुताने जरा वेळ विचार केला नि उत्तर दिले. "कुणाच्या स्वार्थी इच्छा मला पूर्ण करायच्या नाहीत. दुसरं कांही माग." कमल नाराजीने म्हणाला, "तर मग माझा शेजारी मंगल फारच गरीब आहे. त्याला खायला अन्न नाही. त्याला हंडाभर सोनं दे!" कमलच्या स्वरांत उपहास पुरेपूर भरला होता.

भुताला ते समजून चुकलं. ते म्हणाले, "इतक्या जोराच्या पावसांत माझी मशाल विझली नाही. म्हणजे दुसऱ्यांची इच्छापूर्ती करण्याची शक्ती माझ्यांत आहे. ठीक. तू जा नि मंगलला सांग कीं त्याच्या मागील दारच्या नारळीच्या झाडाखाली खोदून पहा. तिथे त्याला धन सांपडेल. पण जर तो त्यासाठीं अयोग्य निघाला तर मात्र तिथें सांप दिसतील."

कमल तडक घरी आला. आपल्या बायकोला त्याने ही हकीकत सांगितली आणि म्हणाला, "कांहीही असो, मंगलचे नशीब चांगले आहे!"

दुर्गाने, त्याच्या बायकोने झटकन म्हटले, "मूर्खपणा करूं नका. हे गुपित मंगलला सांगू नका हं! त्याला सांगा कीं जंगलात जा नि त्या भुताला भेट. मशालवाल्या भुताला त्याने सांगायचं कीं कमलच्या घरीं धन येऊं दे. जेव्हां

भूत त्याला आपल्या घरी धन कुठे सांपडेल त्या जागेबद्दल सांगेल, त्यानंतरच त्याच्या घरच्या खजिन्या-बद्दलचे गुपित त्याला सांगायचं! समजलं ना?"

कमलने मंगलला तसंच सांगितलं. मंगल लगोलग गेला आणि भुताला भेटून आला. त्याने कमलला सांगितलं, "भुताने सांगितलंय कीं तुझ्या स्वयंपाकघराची भिंत तोडून टाकलीस कीं तुला हंडाभर सोन्याच्या मोहरा मिळतील." "अस्सं? ठीक. तुझ्या मागील दारी नारळाचं झाड आहे ना, त्याच्या मुळांशी खण. तिथें तुला धन मिळेल." कमलने गुपित सांगितलं. कमल आणि दुर्गाने भिंत पाडली त्यामुळें ते जुने घर एका बाजूला कलले. भिंतीतून विंचू नि सांप बाहेर आले.

कमल चिडून भुताला भेटायला गेला. भूत दिसलं नाही. पण शिवालयाच्या ओवरीत एक साधू निजला होता. त्याने कमलला पाहून म्हटले, "तू भुताला शोधतो आहेस कां? मीच त्याला पुण्य कमवायला निर्मनुष्य जागीं पाठवलंय. तिथें नामस्मरण करुन पुण्य मिळेल. पण तुझं त्याच्याशी काय काम आहे?"

कमलने खरी कहाणी सांगितली नि पुढे म्हणाला, "त्या भुताने मला फसवलंय. मंगलसाठीं मी धन मागितलं, ते त्याला मिळालं. आणि मला मात्र नुकसान झालंच. शिवाय आता घरही लौकरच कोसळेल."

साधुने हंसून म्हटले, "अरे, त्यांत भुताचा काय अपराध आहे? तू मंगळासाठीं धन मागितलंस, त्यांत स्वार्थ नव्हता. म्हणून ती इच्छा पूर्ण झाली. लक्षांत ठेव. स्वार्थी इच्छा कधीही पूर्ण होत नाहीत. लक्षांत आलं कां?

कमलला उमजलं कीं मेहनतीची कमाईच त्याच्या भाग्यांत लिहीलेली होती. त्याच्या मनांतला राग, निराशा मावळली आणि तो सरळ मनाने घरीं परत गेला.

धनदाता

सर्वांना आता पटलंय कीं गणपती हा हुशार माणूस आहे. त्याला एकदम हजार रुपयांची जरूर होती. शेजारच्या गांवातला त्याचा मित्र चमन त्याला यावेळीं मदत करील असा त्याला विश्वास वाटत होता. या भरवंशावर तो चमनला भेटायला गेला. दुर्दैवाने चमन स्वतःच अनेक अडचणींत सांपडलेला होता.

"आमचा गांव मजुरांचा गांव आहे. तुझा गांव धनवंतांनी भरलेला आहे. मला आश्चर्य वाटतंय कीं इथें तुला पैशाची चणचण कां असावी? या गांवात तुला कर्जाऊ पैसे देणारा कुणीही नाही कां?" गणपतीने विचारले.

चमनने निराशेने त्याला उत्तर दिले, "कां नाही? आहेत ना! इथें राहाणारा दिवाकर तर दानशूर कर्ण मानला जातो. पण तो अगदी विक्षिप्त आहे. तो कुणालाच भेटत नाही. लोकांच्यात मिसळत नाही. मनांत आलं तर तिथल्या तिथें दहा हजार रुपयेदेखील दान देऊं शकेल तो! पण कधीकधी दोनशे रुपये उसने द्यायला तो तयार नसतो. त्याचं मन समजतच नाही."

हे ऐकून गणपती चकित झाला. दिवाकरने कुणाकुणाला केव्हां कर्ज दिलंय, कुणाला द्यायचं नाकारलंय, याची सविस्तर माहिती त्याने चमनला विचारून घेतली.

सगळी माहिती सांगून चमनने त्याला विचारलं, "हे सारं तू कशासाठी विचारतो आहेस?"

"प्रत्येक माणसाच्या व्यवहार-शैलीच्या मागे कांही ना कांही सबळ कारण असतं. त्याचा नीट विचार करून कांहीतरी उपाय शोधता येईल. मला वाटतं कीं दिवाकर विक्षिप्त नसावा. मी त्याला एकदा भेटून येतो." आणि गणपती दिवाकरला भेटायला तगेच निघाला.

त्यावेळेला दिवाकर आपल्या घराच्या मागील अंगणात फुलांची रोपे पाहात होता. त्याला बागकामाची फार आवड होती. दुर्मिळ फुलांची रोपे तो जमवीत असे आणि आपल्या बागेंत ती लावीत असे. गणपती सरळ बागेंत गेला आणि त्याला भेटला. त्याने दिवाकरची मनापासून स्तुती केली आणि स्वतःची ओळख करून दिली. "अरे वा, तू आमच्या चमनचा मित्र आहेस काय? अरे तो तर माझा चांगला दोस्त आहे, माझा जवळचा मित्र आहे. त्याने तुला पाठवलं आणि तो स्वतः कां नाही आला?" दिवाकरने विचारलं.

"मी काळा गुलाब शोधतो आहे. जेव्हां मला कळलं कीं गुलाबाची ती जात तुमच्या बागेंत आहे, तेव्हां मी धांवतच इथे आलो. हो, मला या काळ्या गुलाबाची खास जरूर आहे." असं म्हणून गणपती त्या रोपाजवळ गेला.

दिवाकरने आश्चर्य व्यक्त करीत म्हटले, "या काळ्या गुलाबांचं काय खास महत्व आहे?"

गणपती त्या फुलाकडे एकटक पाहात होता. तो म्हणाला, "हे फूल दहा पुरुषांनी हातांत घ्यायचं व नंतर पाण्यांत घालून ते पाणी गरम करायचं असतं. ते पाणी प्यायलं कीं पुण्य मिळतं. कैलासपर्वताचं दर्शन केल्याचं पुण्य पदरांत पडतं."

दिवाकरने लागलीच पंचांग मागवलं आणि ती वेळ शुभंकर होती कीं नाही ते पाहिलं.

"आता हे तर नक्की कीं आपण दोघेही भाग्यवान आहोत. आजूबाजूच्या सात पुरुषांना तुम्ही बोलावून घ्या. तोपर्यंत मी चमनला घेऊन येतोच. आपण सगळे मिळून दहाजण होऊन जाऊं. पुण्यही अनायासे मिळेल." गणपतीने मोठ्या उत्साहाने सांगितलं.

दिवाकर त्याप्रमाणें सातजणांना बरोबर घेऊन

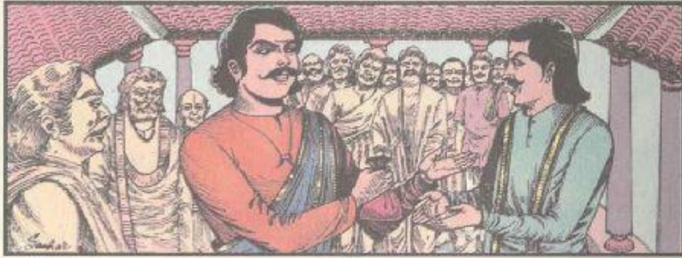
आला. थोड्याच वेळांत काळा गुलाब पाण्यांत घातला गेला व पाणी गरम केले गेले. ते पाणी त्या दहा पुरुषांनीच नव्हे, तर त्यांच्या बायका व मुलांनीही प्यायले. सर्वांना याचा फार आनंद वाटला. त्याच वेळेला गणपती चमनच्या कानांत कुजबुजला, "आत्ता दिवाकरकडे पांच हजार रुपयांचं कर्ज माग. हजार रुपये मला दे आणि बाकीचे चार हजार तू ठेव. संकोच करुं नकोस. ते जरूर कर्ज देतील. जर त्यांनी कर्ज नाही दिलं तर समज, कीं मीच तुला दहा हजार रुपये देणे लागतो."

जरा संकोचानेच चमनने दिवाकरला आपली अडचण सांगितली. "अरे, त्यांत संकोच कसला करतोस? मी तुला दान थोडंच देणार आहे? कर्ज द्यायचं आहे. तू तर असा बापुडवाणा चेहरा केला आहेस कीं तू माझ्याकडे दान मागतो आहेस. तू मला फार आवडतोस. मी तुला आपला मानतो. पांच हजारच काय, दहा हजार हवे असले तरी घे." दिवाकरने मोठ्या प्रेमभरल्या आवाजांत म्हटलं.

"दहा नकोत, पांच पुरे आहेत हो" एवढं म्हणून चमनने दिवाकरकडून पांच हजार रुपये घेतले. गणपतीबरोबर तो घरी परत गेला. तिथें गणपतीला एक हजार रुपये देऊन त्याने विचारले, "गणपती, तुझ्या पाठिंब्यामुळेंच मी दिवाकरकडे कर्ज मागू शकलो. तो नाही म्हणेल कीं काय अशी मला सतत भिती वाटत होती. पण तो नक्की कर्ज देईल हे तुला करुं ठाऊक?"

"दिवाकरला हवी होती केवळ लोकेषणा! जेव्हां लोक हजर असतात, तेव्हां त्यांच्यासमोर मागितलं तर तो कांहीही देईल. त्याला दानशूर म्हणावं ही त्याची इच्छा आहे. तू जर एकटा जाऊन विचारशील तर तो कुणाला कांहीही देत नसतो. ज्या कुणाला त्याने कर्ज नाकारलं, त्याचं हे कारण होतं. दिवाकर हुशार आहेच. पण अतिशय सावध आणि व्यवहारी आहे. लोकांच्यासमोर त्याला नकार द्यायला आवडत नाही म्हणून तो एकलकोंड्या-सारखा एकटा बसतो. त्याच्या स्वभावांतली ही गोम मला कळली आणि म्हणून मी दहाजणांच्या समक्ष तुला कर्ज मागायला सांगितलं." गणपतीने आपली चतुराई समजावून सांगितली.

मित्राच्या हुशारीचं कौतुक करीत चमनने त्याला शाबासकी देऊन म्हटले, "वा, वा, तुझं कांही खरं नाही हां!"

गणेश पुराण

"विघ्नेश्वरा! तूं गजासुराचा जो विनाश केलास, त्याची आठवण म्हणून आतांपासून, चिरकालापर्यंत गणपती-नवरात्राचा उत्सव, लोक मोठ्या समारंभाने करतील. स्वेच्छेप्रमाणे यशप्राप्त करण्यासाठी करण्यांत येणाऱ्या गणेशोत्सवांनी, आपल्या उद्योगात विजय मिळ-वून दिला, असे लोक मानतील. सर्व उत्सवांमध्ये गणपती-नवरात्राचा उत्सव श्रेष्ठ उत्सव मानला जाईल!" अशी आकाशवाणी झाली.

"पार्वतीनंदना! भाचा आहेस म्हणून, माझ्यासाठी आणखी एक काम वाढवून ठेवलेस ना? चांगले आहे नाते!" विष्णू गणपतीला म्हणाला.

"मामाचे नाते सांगून, कंस म्हणून जन्मलेल्या कालनेमीचा, मृत्यू म्हणून तू जन्म घेऊन कृष्णावतारांत कंसाचा वध करणार आहेसच! ही असली नाती सांगून आपले काम साधण्याची कला तूच शिकविली आहेस, कमलनयना!" गणेश म्हणाला.

"विघ्नेश्वरा! तुझ्या परशूपुढे माझे चक्र ते काय! तुझे परशू फिरविण्यांतील कौशल्य पाहतांना डोळयांचे पारणे फिटल्याचा आनंद आला" विष्णू म्हणाला.

"परशुरामावतार घेतांना माझा परशू घेऊन जा व गर्वोन्नत झालेल्या क्षत्रियांचा संहार करणारा हो बरे!" विघ्नेश्वर म्हणाला.

"गजासुर रूपांतील विघ्नावर चढून त्याला तुडवीत असतांना, तुझी छोटी-छोटी पावले पुढे टाकण्याची ढब पाहून माझे भरपूर मनोरंजन झाले". विष्णू म्हणाला.

"तसं असेल तर, वामनावतार धारण

५. विजयी विघ्नेश्वर

केल्यावर बलीचक्रवर्तीला पाताळात घुसेपर्यंत पावलांनी दाबशील बरें!'' गणपती म्हणाला.

''तुझे बुद्धिसामर्थ्यदेखील मला आकर्षित करते आहे, काय करूं?'' असे विष्णू म्हणाला असता, त्यावरे ''धर्मसंस्थापनाचा खरा अर्थ जेव्हां समाज हिंसेमुळे, अनाचारामुळे, अंध-श्रद्धेमुळे, जिकीरीस आलेला असेल त्यावेळी बुद्धरूपाने मानवांना, सुव्यवस्थित समाजरचनेचा व निर्वाणमार्गाचा उपदेशक होशील ! मायादेवीच्या स्वप्नामध्ये माझा पांढरा हत्ती प्रवेश करील, व बुद्धावतारातील सिद्धार्थ रूपाची नांदी गाईल''. असे गणपती म्हणाला. विष्णूला फारच आनंद झाला.

परमाणुरूपांत असलेले विघ्न म्हणाले- ''विघ्नराजा, मी तुझा सेवक आहे. तुझी आज्ञा मला शिरोधार्य आहे. जातो आता''. असे म्हणून गणपतीची आज्ञा मानून कालिंदीच्या डोहात कालिया बनून लपून बसले. मूषकासुर उंदराच्या रूपाने प्रच्छन्नपणे लपून बसला होता. विघ्नाची झालेली दुर्दशा पाहून त्याने रागाने दांत-ओठ चावले. नंतर आळस झटकून स्वतः चे रूप धारण केले व सिंहगर्जना करीत गणपतीसमोर उभा राहिला.

गणपतीला त्याचे बलिष्ठ शरीर बघून समाधान वाटले. मूषकासुर त्याच्याकडे दुर्लक्ष करीत विषारी हास्य हंसत म्हणाला-''विघ्न तुझा सेवक असल्यामुळे, मनांत येईल ते केलेस, परंतु मी तुझा जन्मवैरी आहे. सिंहस्वप्नाचे नांव तुझ्या ऐकिवात असेलच! सिंह बनून तुझे वक्षस्थल फाडतो!'' असे म्हणून सिंहाचे रूप घेऊन त्याने त्याने भीषण गर्जना केली.

''सिंह, होय? तू तर जगन्जननीचे वाहन आहेस. तुला मी अभिवादन करीत आहे!'' गणेश म्हणाला.

सिंहाने एक डरकाळी फोडली व गणपतीवर झडप घालणार तोच, ''शिवा, शरभा!'' असे स्मरण गणपतीने केले.

सिंहासमोर, शिवाचा शरभावतार प्रत्यक्ष उभा ठाकला व मोठी गर्जना केली. शरभाला सिंहाचे शरीर, आयाळ व जबडा असून हत्तीची सोंड व दांत होते. महासर्पासारखी शेपटी असून त्याच्या टोकाला मगरीचे तोंड असून ते ज्वाळा ओकीत होते. शरभाची आयाळ अग्निशिखांप्रमाणे वर उठत होती. तोंडातून उष्ण धूर 'घप घप' बाहेर पडत होता. शरभाने आपल्या सोंडेने एक फटका मारताच सिंहाचे तोंड सुजले. सिंह शेपटी

पायांत शेपटी घालून पळूं लागला. शरभावतार अंतर्धान पावला.

विघ्नेश्वराने आपली सोंड एक योजन लांब केली व पळणाऱ्या सिंहाची कम्बर बांधून त्याला आपटले. सिंह गुरगुरत तडफडूं लागला.

देवादिक आकाशांत गोळा होऊन हे दृश्य बघत होते. ''विजय विघ्नेश्वरा! तूं धरलेला सिंह, मला पाळायची इच्छा होते आहे, जरा देशील कां?'' विष्णू म्हणाला.

''पाळतो म्हणून घेऊन, ह्याचे डोके, नखें काढून घेऊन, नरसिंहावतारांत हिरण्यकश्यपूला फाडायचा विचार आहे का? ते कांही जमायचे नाही बरें! या सिंहाची मला गरज आहे. तुझ्या नरसिंहावताराची तरतूद तुलाच करावी लागेल!'' गणेशाने उत्तर दिले.

सोंडेत धरलेल्या सिंहाला हळूच नेऊन त्याने महाश्वेतेसमोर ठेऊन दिले. महाश्वेतेने हिताचे चार शब्द सांगितले. ते न ऐकता मूषकासुर स्वतःच विघ्नेश्वराशी टक्कर घेण्यासाठी पळत सुटला होता. महाश्वेतेने देवीला आळविले. देवीने तिला दर्शन दिले. ती म्हणाली-''तुझा पती गणपतीचे वाहन बनेल व चिरंजीवी होईल; असे विधिलिखित आहे. तूसुद्धा श्वेतछत्र बनून चिरकालपर्यंत गणेशाची सेवा तुझ्या पतीसमवेत करीत राहशील!'' असे सांगून अंतर्धान पावली.

वज्रदन्ताला त्याच्या इच्छेप्रमाणे कोणतेही रूप घेता येत असे. म्हणून त्याने हत्तींनासुद्धा धरून उडता येईल अशा महागरुडाचे रूप धारण केले, व दोन हत्तींना आपल्या पायांच्या नखांनी धरून तो उडूं लागला. त्यामुळे सर्वत्र हलकल्लोळ

माजला. त्यावेळी एका झाडावर, गिधाडाचे लहान रूप घेऊन, गरूड विष्णूचे ध्यान करीत बसला होता. या कल्लोळामुळे त्याचे ध्यान मोडले. त्यामुळे संतापून त्याने त्या अजस्त्र गरुडाला चोचीने भोसकले, त्याबरोबर, महाकाय गरुडाकारातील मूषकासुर जमिनीवर कोलमडून पडला. ते पाहून ''याहूनही अधिक स्वादिष्ट असा मार खाणार आहेस! जा, लवकर जा!'' गरुड म्हणाला.

नंतर मूषकासुर विघ्नेश्वराजवळ गेला व त्याला चिडवीत म्हणाला-''तुझे दंत मोठे आहेत. कवठं दाबून खाण्यापलिकडे दुसऱ्या कशाच्याही कामाचे नाहीत. माझ्या दांतांनी मी वज्रांचे देखील पीठ पाडतो, कैलासाला पोकळ करूं शकतो, समजले कां?''

गणेशाने इकडे-तिकडे बघत स्वतःशी पुट-

पुटल्यासारखे "निकामी असलेल्या दांतांचा, असून तरी काय उपयोग?" असे म्हणत एक दांत मोडून फेकल्यासारखा भिरकावून दिला.

तो दांत इंद्रजाल केल्यासारखा हवेमध्ये गिरक्या घेत वज्रदंताला भोसकल्याप्रमाणे टोंचू लागला. रक्ताच्या धारा वाहू लागल्या. ते न बघवून महाश्वेता मूर्च्छित होऊन पडली. वज्रदंताने छोट्या उंदराचे रूप घेतले व दगडाआड तुरुतुरु पळत जाऊन बीळ केले व त्यांत शिरला. एकच दांत उरल्यामुळे विघ्नेश्वराला एकदन्त असे नांव पडले.

तो दांतसुद्धा बिळात शिरला व त्याला मारीत मारीत त्याचा पाठलाग करूं लागला. उंदीरसुद्धा बीळ उकरीत उकरीत पाताळांत शिरला व दुसरी वाट काढीत जमिनीवर आला. शेपटीच्या मागोमाग रक्ताची धार वहात होती. संपूर्ण भूलोकाला धापा टाकीत वळसा घालून शेवटी असहाय होऊन विनायकाजवळ आला, "मला मरणही येत नाही, तुझा दांत अंगात शिरून शिरून मरणप्राय यातना देत आहे. माझा त्रास वांचव देवा!" असे म्हणत शरण आलेल्या मूषकासुराला अभय देऊन विनायकाने दांताला मागे घेतले. तो तुटलेला दांत त्याच्या हातांतील अलंकार म्हणून शोभत होता.

"मूषका! दिसायला पिटुकला उंदीर असलास तरी महाबलवान आहेस. अनुकूल वाहनाच्या अभावी माझ्या लंबोदरामुळे मला फार त्रास होतो आहे. तुझ्यासारखे...."

संदेहामुळे अपुरे वाक्य गणपतीने सोडून दिले.

विघ्नेश्वराने केलेल्या स्तुतीमुळे चढून जाऊन "विघ्नेश्वरा, तुझ्या दांताने माझ्यातील अज्ञानाला पळवून लावले असून, टोंचून टोचून माझ्यांत ज्ञान भरले आहे. चांगला औषधोपचार घडला मला! तुझे वाहन होण्यायोग्य मी आहे असे तू मानतोस, हे माझे महद्भाग्य होय. कितीही मोठे वाहन म्हणून मला होता येते". असे म्हणत मूषकासुर हत्तीएवढ्या मोठ्या आकाराचा उंदीर बनला.

त्या महाकाय उंदराच्या पाठीवर गणपतीने पाय ठेवताच, किच-किच आवाज करीत उंदीर थरथर कांपू लागला.

"बाबा रे! तू पिटुकला उंदीर बनूनच माझा भार नीटपणे वाहू शकशील. माझ्या आकारास सर्व तऱ्हेने सोयीस्कर असे वाहन, पिटुकला उंदीरच ठरूं शकेल". गणपतीने मूषकासुरास सांगितले.

मूषकासुराने नेहमीप्रमाणे उंदराचा साधा आकार धारण केला. विघ्नेश्वराला पाठीवर बसवून भरभर एक चक्कर फिरून आला, "खरंच, स्वामी! आता आपला भार वाहतोय, असं वाटत नाहीये!" तो म्हणाला.

शुद्धीवर आलेली धवला विघ्नेश्वराला पाहून म्हणाली - "देवा! माझा पती उंदीर तुझे वाहन झालेला आहे! तेव्हां श्वेतछत्र बनून मलाही तुझी सेवा करूं दे. माझ्यावर अनुग्रह कर!" ती म्हणाली.

"आई! तुझ्या श्वेतछत्राची गार सांवली माझे रक्षण करील. माझे भाग्य थोर म्हणून ती मला लाभली!" असे म्हणत विघ्नेश्वराने उंदराकडे दृष्टी वळविली व "वज्रदंता, देवीचा अनुग्रह मिळवि-लेल्या साध्वी धवलेच्या शब्दाला माघार माहीत नाही. माझे वाहन बनून रहा. माझ्याबरोबर मला जे मिळेल ते खा. तुझे मनोरंजन म्हणून देवादिदेव, नाक घासून, उठाबशा काढून, चुकले म्हणून गालांत मारून घेतील". विघ्नेश्वराने सांगितले.

"खरंच देवा! माझीही हीच इच्छा होती. मी वज्रदंत असतांना, देवांकडून माझ्यासमोर असेच करवून घेत असे. तुझे वाहन बनून मी कृतार्थ झालो". मूषकासुर म्हणाला.

धवला श्वेतछत्र बनून गणपतीच्या डोक्यावर छाया करू लागली. ती दंपती विनायकाची चिरकालपर्यंत अशीच सेवा करीत राहतील. विनायक मूषकवाहन बनला.

"एकदन्ता! मूषकोत्तम वाहना! तुझे वाहन पाहून मला तुझा हेवा वाटतो आहे! किती सुंदर वाहन मिळविलेस!" अशी विष्णूने स्तुती केली.

"तुझ्या कल्की अवतारात माझे वाहन, श्वेत-अश्व होऊन तुझे वाहन बनेल. तुला अंतरिक्ष ओलांडून ग्रहान्तरास घेऊन जाईल बरे! मानवांना

नवीन वसाहती स्थापित करून दे.'' एकदन्त म्हणाला.

''अहाहा! तुझ्या वाचासिद्धीमुळे तसेच होऊ दे!'' असे म्हणून विष्णूने आपला आनंद व्यक्त केला.

यावर नारद म्हणाला- ''विघ्नेश्वरा! आता-पर्यंत तुझ्याबरोबरच विष्णूच्या नऊ अवतारांची माहिती आम्हांला झाली. फक्त एकच उरली आहे!''

''लवकरच ती शुभमंगलाची वेळ आली म्हणजे कळेलच तेही! कसली घाई आहे?'' विष्णू म्हणाला. ''कुणाचे शुभमंगल देवा?'' नारदाने विचारले. ''आपल्याला कल्याणकारक अशा विघ्नेश्वराचेच!'' विष्णु म्हणाला. विघ्नेश्वराने संतापाने पाहिले. ''हजार विघ्ने घातल्याशिवाय गत्यंतर नाही'' निश्चयी स्वरांत तो म्हणाला.

''तेवढ्यावरच भागव, बाबा! हजार विघ्नांनंतर अर्धे विघ्नही उपस्थित करता येणार नाही बरे!'' विष्णूने सावध करीत असा इशारा दिला.

''हजार विघ्ने ती किती असणार? त्यानंतर मात्र विघ्नेश्वराचा लग्न-सोहळा पाहण्याचे भाग्य आम्हांला लाभेल!'' असे म्हणून तिन्ही लोकांमध्ये नारदाची स्वारी निघाली. शंकराचा पार्वतीवरील अनुराग, महातेजांत बदलला. अग्नीने ते महातेज शरवण सरोवरांत पोचते करण्याची तत्परता दाखविली. सहा तोंडे असलेल्या शणमुखाचा जन्म झाला. सहा ऋषि-पत्नींनी त्याचा सांभाळ करून त्याला पार्वतीपरमेश्वराकडे पोचते केले. कुमारस्वामी हळूं-हळूं मोठा झाला. गरुडाने त्याला मयूर-वाहन दिले. इन्द्राने त्याला अनेक आयुधे दिली. पार्वतीने आपले अपूर्व शक्ती असलेले शूल दिले. कुमारस्वामी वाढूं लागला असता तारका-सुरास वाईट स्वप्नं पडूं लागली व तो भीतीमुळे थरथर कापू लागला.

कुमारस्वामीने घोर तपस्या करून ब्रह्मज्ञानाचे रहस्य उलगडून घेतले. म्हणून त्याचें नांव सुब्रह्मण्यम झाले. ओंकाराचे गुपित, शिवासारख्या परमेश्वरालाच गुरू म्हणून उपदेश देतांना सांगितले. पार्वतीपरमेश्वरांच्या डोळ्यांचेपारणे फेडणारे ते दोघे भाऊ-गणपती व कुमारस्वामी खेळत खेळत मजेत कैलासावर विहार करूं लागले.

(क्रमशः)

डोलती खुर्ची

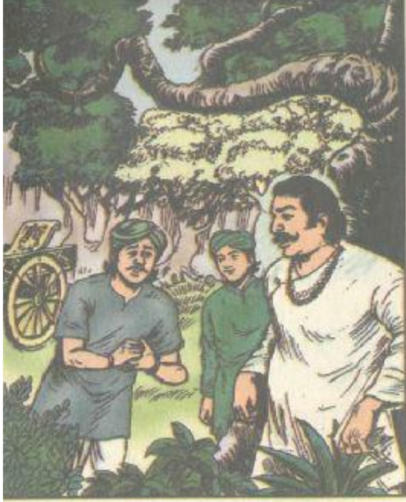
चरण हा एक कुशल सुतार होता. तरुण वयांतच त्याने देशभर भ्रमंती केली आणि शेवटीं तो आपल्या गांवी परतला. त्याच्या कारागिरीचं सारेजण कौतुक करीत असत. आसपासच्या गांवात त्याची भरपूर स्तुती होत असे.

एक दिवस त्याला वाटलं कीं अशी एखादी खुर्ची बनवावी कीं दिसायलाही आगळीवेगळी असेल आणि आजपर्यंत तसल्या प्रकारची खुर्ची कुणीच बनवलेली नसेल. त्या खुर्चीत जो बसेल किंवा आरामांत पडून राहील, त्याला वाटेल त्या दिशेला ती खुर्ची वळवता यायला हवी आणि त्याचा थकवाही जायला हवा!

चरण त्या कामांत गुंतला आणि एका महिन्यांतच त्याने ती डोलणारी खुर्ची तयार केली. महिनाभर त्याने स्वतः ती खुर्ची वापरून पाहिली. आपल्या कौशल्यावर तो संतुष्ट झाला होता. त्याला वाटलं कीं जवळच्याच जमीनदाराला ही खुर्ची दाखवली तर चांगल्या किंमतीला ती विकता येईल.

एके दिवशी सकाळींच त्याने ती खुर्ची बैलगाडींत ठेवली आणि तो जमीनदाराच्या वाड्याकडे जायला निघाला. दुपारीं त्याने एका वडाच्या झाडाखाली गाडी थांबवली. बैलांना गवत खाऊं घातले, पाणी पाजले आणि त्यानेही आपली शिदोरी खाल्ली. जरा विश्रांति घेऊन तो पुढे जाणार तितक्यांत आमराईच्या बाजूने एक सुंदर घोडागाडी आली. तिच्या मागून दोघेजण बोलत बोलत येत होते. त्यांच्यापैकीं एकजण उंचनिंच होता व त्याला चांगल्या भरदार मिशा होत्या. त्याच्या हातांत एक किंमती काठी होती. त्याच्या अंगावरचे कपडेदेखील उंची होते त्याच्या मागून येणारा दुसरा माणूस जरा ठेंगणा होता आणि खाली मान घालून नम्रपणें चालत होता.

- मधुसूदन गर्ग -

त्या ठेंगण्या माणसाला चरणच्या गाडींत ठेवलेली ती डोलणारी खुर्ची दिसली. त्याने चरणला विचारलं, ''ही खुर्ची कांही निराळीच दिसते आहे. ही तुझी आहे कां?''

''होय बाबूजी, ही डोलती खुर्ची आहे आणि अगदी निराळ्या प्रकारची आहे.'' चरणने त्या खुर्चीची सारी वैशिष्ट्यें वर्णन करून सांगितली. ती बनवण्यासाठीं त्याने किती मेहनत केली होती तेही सांगितलं. तो पुढे म्हणाला, ''ही विकायला मी जमीनदाराकडे मी घेऊन चाललोय. कमीतकमी पांच हजार रुपये तरी मिळतील अशी मला आशा वाटतेय.''

''जर जमीनदारांनी पांच हजार रुपये द्यायचे नाकारले तर काय करशील?'' त्या उंच माणसाने हंसतहंसत विचारले. चरणने उत्तर दिले, ''चार हजार रुपये मागीन.'' तो उंच गृहस्थ म्हणाला, ''जर तेवढेही द्यायचे त्यांनी नाकारले तर?'' ''तर तीन हजार मागीन'' चरणने पटकन सांगितले, ''ही रक्कम द्यायलाही ते तयार झाले नाहीत तर?'' त्या उंच गृहस्थांनी जोराने हंसून विचारले.

चरणला त्या हंसण्यात कांहीतरी वेगळंच वाटलं. दोघे तिघे जणांनी मिळून एखादी नवीन वस्तू पाहिली आणि एकत्र मिळून हे हंसायला लागलेत ते कशासाठी?

चरणने विनयपूर्वक त्यांना उत्तर दिले, ''जमीनदारसाहेबांनी जर दोन हजार रुपयेदेखील द्यायला नाखुषी दाखवली तर मी ही खुर्ची सरळ घरीं घेऊन जाईन. जेव्हां जेव्हां मला आराम करावासा वाटेल, तेव्हां तेव्हां मी या खुर्चीवर बसेन आणि डोलत राहीन.''

हे ऐकून तो उंच गृहस्थ व तो ठेंगणा गृहस्थ, दोघेही हंसायला लागले. नंतर ते दोघे घोडागाडींत बसून निघून गेले.

त्या दिवशी संध्याकाळीं चरण जमीनदाराच्या वाड्यावर पोंचला. पहारेकऱ्यांनी त्याला आंत जाऊं दिले. त्याला कांही प्रश्न न विचारता आंत सोडले म्हणून चरणला आश्चर्य वाटले. त्यावेळीं जमीनदार, त्यांचे दिवाणजी व दोघेतिघे कर्मचारी यांच्याबरोबर चर्चा करीत होते. त्यांनी सुंदर पगडी घातली होती. कपडेही फार सुरेख होते.

जमीनदाराला पाहून चरण थोडासा चमकला. त्याला वाटलं कीं आपण न बोलावताच इथें आलोय ही चूक तर झाली नाही ना? जर ते नाराज झालेले असले तर संपलंच आपलंच काम!

पण तसं झालं नाही, जमीनदारांनी स्मित-हास्य केलं. चरणचा संकोच त्यांच्या लक्षांत आला. चरणने सारं धैर्य एकवटलं, खुर्ची उचलून घेऊन त्यांच्याजवळ ठेवली आणि त्यांना प्रणाम केला. नंतर त्याने डोलणाऱ्या खुर्चीचे विशेष गुण सांगितले.

जमीनदाराने त्याचे बोलणें लक्षपूर्वक ऐकले व म्हटले, ''तुझ्यासारखा हुशार सुतार माझ्याच जमीनदारीच्या गांवात आहे, हे पाहून मला संतोष वाटतो. तू खूप मेहनत करून ही खुर्ची बनवली आहेस ना? आता सांग, केवढ्याला विकायची आहे तुला ही खुर्ची?''

चरण म्हणाला, ''पांच हजार रुपये'' त्यानंतर वडाच्या झाडाखाली जो संवाद झाला, तसाच संवाद पुन्हां इथें झाला.

चरणला वाटलं कीं जमीनदार अत्यंत कंजूष स्वभावाचा आहे. त्याने आपली शेवटची बोली सांगून म्हटले, ''आपण जर किमान दोन हजार रुपये दिले नाहीत तर मी तसाच परत जाईन. ही खुर्ची त्यापेक्षां कमी किंमतीला विकायचा प्रश्नच उद्‌भवत नाही.''

जमीनदार त्याच्या बोलण्यावर पुन्हा हंसायला लागले. त्या हंसण्याची लकब थेट वडाच्या झाडाखाली त्याने हंसणें ऐकल्याप्रमाणेंच होती. तिथें दिसलेला उंचापुरा गृहस्थ म्हणजे स्वतः जमीनदारच होता हे चरणला समजले. तो भ्यायला आणि कांपऱ्या स्वरांत म्हणाला, ''मला क्षमा करा. आपणच जमीनदार आहात हे मला ठाऊक नव्हतं. मी आपल्याला प्रणामदेखील केला नव्हता. ही डोलणारी खुर्ची मी आपल्याला भेट म्हणून अर्पण करतो.'' चरणने नमस्कार करीत म्हटले.

आता मात्र जमीनदाराबरोबर इतरही सारे हंसायला लागले. जमीनदाराने चरणला दहा हजार रुपये देववले. चरण आनंदाने फुलून गांवी परतला.

